

1

Inhoud van de colleges

- Utopieën en wat daar de gevaren van kunnen zijn,
- Welke utopieën zijn belangrijk geweest in de recente geschiedenis en waarom?
- De vrije markt als utopie, het boek van Ayn Rand als basis voor de utopie van de vrije markt.

Maieutiek_Rand_2026-1

2

2

Waarom is Ayn Rands Atlas shrugged een belangrijk boek?

- Meest verkochte boek na de bijbel,
- Grote economen hebben zich laten leiden door de thematiek en de mensbeelden van dit boek,
- Ideeën hebben kracht en dit boek biedt een bundelingen van ideeën waarvan we kunnen zeggen dat hierop het neoliberalisme is gerijpt tot een utopie
- Maar we kunnen ook kunnen zeggen dat dit boek een succes werd omdat de tijd rijp was voor neoliberalisme als utopie.

Maieutiek_Rand_2026-1

3

3

Kritiek op de vrije markt

- Vandaag de dag is er toenemende kritiek op de ideologie van de vrije markt.
 - Wat bedoelde men met 'de vrije markt' en welke idealen staan dan nu onder kritiek?
 - Als een ideologie/utopie zo succesvol wordt is er dan ook een probleem dat opgelost wordt?
 - Als er nu kritiek is op de vrije markt welke problemen worden nu gezien?
 - 'Utopieën volgen elkaar snel en gedachteloos op', zegt Arendt in Totalitarisme. Het kritisch lezen van Rand kan inzicht bieden i.p.v. gedachteloos de ene ideologie de andere te laten aflossen.

Maieutiek_Rand_2026-1

4

4

Rand, Achterhuis en de utopie

- *Atlas Shrugged* is een dystopische roman, de theorie erachter is het objectivisme.
- Achterhuis geeft in zijn boek de grote lijn van *Atlas Shrugged* goed weer, vandaar de keuze dat als basistekst te nemen.
- *Atlas Shrugged* of anders *The Fountainhead* lezen laat de lezer de aantrekkingskracht van deze denkwijze ervaren.

Maieutiek_Rand_2026-1

5

5

Wie is Ayn Rand? Deel 1-§7

Ayn Rand wordt in 1905 als Alisa Rosenbaum in Sint-Petersburg geboren. Zij groeit op in een geassimileerd joods gezin. Vader is apotheker, moeder is thuis. In 1917 wordt het bedrijf door bolsjewisten overgenomen. Het gezin gaat naar de Krim.

Rand is dol op verhalen uit Amerika en nadat ze haar studie geschiedenis heeft afgemaakt gaat ze als 21-jarige in 1926 alleen naar de Verenigde Staten. Via een baantje als filmfigurant wordt ze scenarioschrijver in Hollywood. Ze gaat een pseudoniem gebruiken. In 1943 verschijnt *The Fountainhead*, *Atlas Shrugged* komt uit in 1957. Ze overlijdt in 1982 in New York.

Ze formeert een groep rondom zichzelf die in een bijna sekteachtige situatie leeft alsof ze het Nieuwe Atlantis zijn. Belangrijke namen;

- Nathaniel Branden, psycholoog en pr man voor de ideeën van Rand
- Alan Greenspan de latere voorzitter van de FED.

Maieutiek_Rand_2026-1

6

6

Wat is de FED ?

Het **Federal Reserve System** (ook wel *The Fed*) is de centrale bank van de Verenigde Staten van Amerika, vergelijkbaar met de Europese Centrale Bank. De Bank wordt bestuurd door de Board of Governors die door de President van de Verenigde Staten wordt benoemd. De bank is niet van de staat maar van de deelnemende banken. De FED houdt zich bezig met monetair beleid en houdt toezicht op het binnenlands betalingsverkeer.

We zien ze vooral optreden in tijden van crisis als de rente verhoogt moet worden, of als banken overeind gehouden moeten worden door het opkopen van hun hypotheek (Fannie Mae in 2008)

Maieutiek_Rand_2026-1

7

7

Wat is Rands invloed?

Haar dystopische roman 'Atlas Shrugged' (1957) is door de lezers van Time Magazine uitgeroepen tot het één na belangrijkste boek na de Bijbel van de twintigste eeuw.

In Europa is ze min of meer onbekend gebleven, het boek is amper in vertaling uitgekomen en haar objectivisme werd hier niet serieus genomen.

Door haar jarenlange vriendschap met Alan Greenspan (voorzitter van de FED) had ze werkelijke invloed op de echte economie.

In met name de 80iger en 90iger jaren dit idee ongemerkt ook in Europa opgepikt. Het werd zichtbaar in het 'afschudden van ideologische veren' in de politiek. Het was ook de grondslag voor de vrije markt als de beste manier was om de belangen van mensen te dienen. M.Tatcher past de ideeën van Hayek en Rand toe.

Rand noemt haar idee 'objectivisme'.

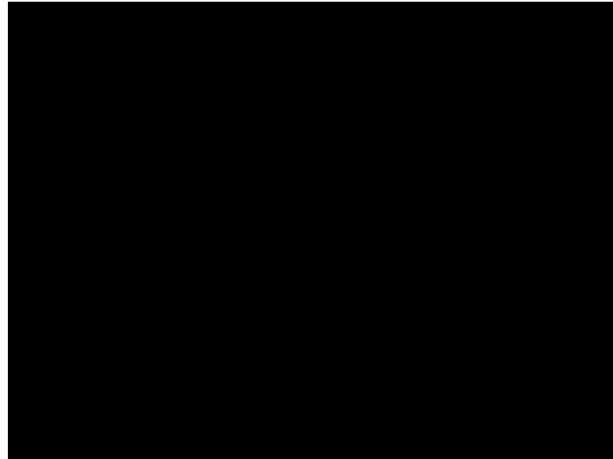
Maieutiek_Rand_2026-1

8

8

<https://www.youtube.com/watch?v=8VSBGu7-1rU>

Wat is objectivisme?(10 minuten)

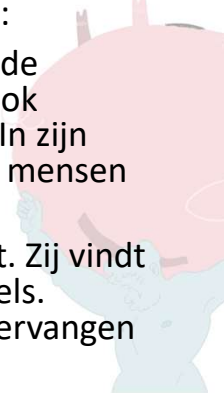
Maieutiek_Rand_2026-1

9

9

Rand en andere liberale ideeën

- Lijkt extreem en wordt ook wel gezien als perverse variant op de vrije markt economie maar :
- Ook De Tocqueville zegt dat eigen belang de grootste drijfveer is. Voor hem is echter ook duidelijk dat eigenbelang kan ontsporen. In zijn optiek is het christendom een manier om mensen moreel te begrenzen in hun begeerte.
- Dat is precies waar Rand zich tegen verzet. Zij vindt religie en socialisme beide perverse prikkels. Altruïsme en gemeenschapszin moeten vervangen worden door pure rationaliteit.

Maieutiek_Rand_2026-1

10

10

Moraal en economie?

In *'Het goede leven en de vrije markt'* stellen de schrijvers dat er te weinig aandacht is voor de moraal in het denken over de vrije markt.

Maar het is eerder zo dat er in sommige opvattingen over de vrije markt een mensopvatting schuilgaat die eigen belang de beste basis voor moraal vindt.

Deze egoïstische moraal vertrouwt alleen en volledig op de menselijke rationaliteit en daarmee is past het ook bij het Verlichtingsideaal. Rand vindt het goed dat mensen zo onafhankelijk worden van kerk of staat.